

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

Journal of Divinity Faculty of Recep Tayyip Erdogan University

e-ISSN: 2147-2823

RTEUIFD, December 2018, (14): 11-40

1980-2017 Arası Telif Ve Tercüme Matbu Türkçe Kur'ân Meâlleri Bibliyografyası

Bibliography of Written and Translated Turkish Qur'anic Translations That
Published in the Years Between 1980-2017

Hikmet Koçyiğit

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Polatlı İlahiyat Fakültesi,

Tefsir Anabilim Dalı

Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University Polatlı Divinity Faculty,

Department of Tafsir

Ankara/Turkey

hikmet0216@gmail.com

ORCID ID: www.orcid.org/0000-0001-9428-462X

Atıf: Koçyiğit, Hikmet. "1980-2017 Arası Telif Ve Tercüme Matbu Türkçe Kur'ân Meâlleri Bibliyografyası". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2018): 11-40. **Doi:** <https://doi.org/10.32950/rteuifd.470468>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15 Ekim / October 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 29 Kasım / November 2018

Yayın Tarihi / Published: 20 Aralık / December 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Sayı / Issue: 14 **Sayfa / Pages:** 11-40

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/rteuifd>

1980-2017 Arası Telif Ve Tercüme Matbu Türkçe Kur'ân Meâlleri Bibliyografyası

Öz: Türkiye’de 1980-2017 yılları arasında çok sayıda ve muhtelif özellikte meâl yazılmıştır. Meâl satışlarına ve meâllerin sayısal çokluğuna bakıldığında Türkiye’de Kur’ân meâllerine karşı büyük bir ilginin olduğu söylenebilir. 1980’den sonra meâl sayısının artış kaydetmesinde çeşitli sebeplerden bahsetmek mümkündür. Söz konusu sebepler arasında; hazırlanan meâllerdeki yetersizlikler, Türkçe’nin sürekli değişimi, meâllere yönelik çeşitli tenkitler ile meâller vasıtasıyla Kur’ân’ı anlama arzusu gibi hususlar sayılabilir. Meâl yazarlarının profiline bakıldığında ilahiyatçı akademisyenlerin meâl yazımında daha başarılı oldukları iddia edilebilir. Meâl kitaplarının isimlerine “tefsirli”, “izahlı”, “gerekçeli”, “açıklamalı” gibi ifadelerin eklenmesi dikkat çekicidir. Bu tür ifadelerin eklenmesi bir bakıma salt Kur’ân tercümelerinin kifayetsizliğine işaret etmektedir. Bu makalede meâl literatürüne bir katkı olarak, 1980-2017 yılları arasında telif ve tercüme matbu Türkçe Kur’ân meâlleri listelenmeye çalışılmıştır. Bibliyografyada yer alan eserler, yazım tarzlarına ve müelliflerin isimlerine göre alfabetik olarak kategorize edilmiş, açıklama ihtiyacı hissedilen yerlerde gerekli bilgiler dipnot şeklinde verilmiştir. Ayrıca meâl bibliyografyası hazırlamanın bazı problemlerine değinilmiş ve bu problemlerin aşılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur’ân, Meâl, Türkçe, Yazar, Bibliyografya.

Bibliography of Written and Translated Turkish Qur’anic Translations That Published in the Years Between 1980-2017

Abstract: In Turkey, a number of Qur’anic translations with various features were written between 1980&2017. Considering the sales of Qur’anic translations and the number of the translations, it can be said that there is a great interest in the Qur’anic translations in Turkey. There are various reasons for the increase in the number of Qur’anic translations after 1980. The inadequacies in the prepared Qur’anic translation, the continuous change of Turkish, the various criticisms towards the Qur’anic translations and the desire to understand the Qur’an by means of Qur’anic translations are some of these reasons. When we look at the profile of the writers of Qur’anic translations, it can be claimed that the theologian academics were more successful in writing them. The addition of expressions such as “interpretative” “explanatory”, “reasoned”, “annotated” to the names of the books of Qur’anic translations draws attention. The addition of such expressions shows the inadequacy of the Qur’an’s direct translations. In this article, as a contribution to the literature of the Qur’anic translation, it was attempted to list the written and translated Qur’anic translations that were published in Turkey between 1980 and 2017. The works in the bibliography were categorized alphabetically according to the styles of writing and names of authors. Other information is given in the form of footnotes if necessary. In addition, some problems of preparation of Qur’anic translation bibliography were addressed and possible suggestions for these problems were made.

Keywords: Tafsir, Qur’an, Qur’anic Translation, Turkish, Author, Bibliography.

ببليو غرافيا في ترجمات القرآن الكريم المطبوعة باللغة التركية تأليفاً و نقلاً من لغات الأخرى بين سنين 1980-2017

ملخص: في الفترة ما بين 1980-2017 في تركيا، قد تمّ تأليف العديد من ترجمات القرآن الكريم ذات الخصائص المختلفة. ويمكن القول بأنّ الاهتمام الكبير بترجمات القرآن الكريم في تركيا يعود إلى الزيادة في مبيعات ترجمات القرآن. ومن الممكن أن نتحدث عن أسباب متنوعة لزيادة عدد الترجمات بعد سنة 1980؛ ومنها على سبيل المثال: عدم كفاية الترجمات التي تم إعدادها، وأيضاً إلى التغيرات المستمرة في اللغة التركية، وكذلك الانتقادات المختلفة لهذه الترجمات، علاوة على الرغبة في فهم القرآن بواسطتها. ويمكن الزعم بأنّ الأكاديميين الذين يعملون في كليات الإلهيات أصبحوا أكثر نجاحاً عند مقارنتهم بمؤلفي الترجمات الأخرى. ومن اللافت للنظر تنبيل كتب الترجمات ببعض التعبيرات مثل: (مذيل الحواشي – محقق – مفسر). وورود هذه التعبيرات تشير إلى أن الترجمات الصرفة للقرآن غير كافية. ولقد سعينا في هذه المقالة إلى الاهتمام بترتيب ترجمات القرآن الكريم المطبوعة باللغة التركية تأليفاً ونقلاً عن اللغات الأخرى في الفترة ما بين 1980-2017؛ كمساهمة في مدونات ترجمات القرآن، وأضفنا بعض الشروح في المواضيع التي تحتاج إلى إيضاح بوضع الحواشي، وكذلك صنّفنا الكتب المذكورة في ببليو غرافيا الجديدة حسب ترتيب أسلوب التأليف وأسماء المؤلفين أبجدياً. وبالإضافة إلى هذا عدّنا بعض المشاكل التي واجهتنا في إعداد قائمة ببليو غرافية لترجمة القرآن وتم تقديم اقتراحات لحلّ هذه المشاكل.

الكلمات المفتاحية: التفسير، القرآن، ترجمة، اللغة التركية، مؤلف، ببليو غرافيا.

GİRİŞ

Kur'ân'ın Arapça olarak nazil olmasına karşın Arapça konuşmayan çok sayıda Müslüman milletin bulunması, Kur'ân'ın başka dillere çevirisini gündeme getirmiş ve bu minvalde meâl ortaya çıkmıştır. Ulus devletlerin kurulmasıyla birlikte çeşitli dillerde meâllerin yazılması daha farklı bir mecra evrilmiştir. Zira halkın Kur'ân'ı anlamada meâllerden çeşitli beklentileri olmuştur. Türkiye'de II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte meâle karşı bir ilgi oluşmuş, 1980'lere gelindiğinde bu ilgi başlı başına bir harekete dönüşmüştür. Meâl yazımının bir ihtiyaç olarak belirmesinin çeşitli sebepleri vardır. Bu sebepler arasında ilk olarak; "hiçbir mealin 'bu iş tamamdır' dedirtmemiş olması, her meâl yazarının diğer meâlleri eksik görmesi ve kendisinin bu boşluğu dolduracağına inanması" gibi hususları zikretmek mümkündür. İkinci olarak Türkçenin sürekli değişmesi de bu kemiyeti doğurmaktadır. Üçüncüsü Türkiye'de tefsir alanında büyük bir birikim oluşmaktadır. İlahiyat Fakültelerinde pek çok tefsir akademisyeni vardır. Bunlar doğal olarak sahip oldukları birikimi halka yansıtmak isteyecek, bunu da meâl veya tefsir yoluyla yapacaklardır. Son dönemlerde akademisyenlerce yazılan meâl sayısının artması da, ileride bu sayının daha da çoğalacağına işaret etmektedir."¹

Yine bazı yazarlar çeşitli ayetleri farklı anlayıp yorumladıkları içindir ki, bu kişiler ilgili ayeti bu doğrultuda tercüme edip halka sunmak istemişler bu durum meâl yazımına tesir etmiştir. Mesela Nisâ Sûresi 34. ayetinin tercümesi bu kabildendir.²

Bir yandan meâllerin sayısında artış olurken bir o kadar da mevcut meâllerle ilgili tenkit ve değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Meâllere yönelik bu tenkitlerin

¹ Muhammet Abay, "Müzakere", *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsir ve Toplum*, ed. Murat Sülün (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011), 205 vd.

² Salih Akdemir (ö.1435/2014) bu ayeti "Allah'ın [insanlardan] bir kısmını diğerlerine üstün kılmasından ve erkeklerin de mallarından harcamalarından dolayı, erkekler kadınların yöneticisidirler. Bundan dolayı, iyi kadınlar, itaatkar olanlar ve -Allah'ın kendilerini korumalarına karşılık- gizliyi koruyanlardır. Dik kafalık ve şirretlik etmelerinden korktuğunuz kadınlara gelince; onlara önce öğüt verin, [yararı olmazsa], onları yataklarda yalnız bırakın, [bununla da düzelmezlerse], [iz bırakmayacak şekilde, hafifçe] vurun! Ancak size itaat ederlerse, artık onlara karşı başka bir yol aramayın! Kuşkusuz ki, Allah çok yüce, çok büyük olandır" şeklinde tercüme ederken, Bk. Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, 3. Baskı (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 83; Mustafa İslamoğlu ise "Erkekler kadınların koruyup gözeticisidirler; çünkü Allah erkeklerle kadınları farklı alanlarda üstün yeteneklerle donatmıştır; bir de erkekler servetlerinden harcama yapmaktadırlar. Dürüst ve erdemli kadınlar hem (Allah'a) itaat eden, hem de Allah'ın koruduğu (iffetli eşlerin) yokluğunda da koruyan kadınlardır. Sadakatsizlik etmelerinden çekindiğiniz kadınlara gelince: onlara önce öğüt verin, sonra yataklarında yalnız bırakın, nihayet (geçici bir süre) ayırın! Daha sonra size itaat ederlerse, aşırı giderek onlar aleyhine bir yol benimsemeyin! Allah, gerçekten yücedir, büyüktür" şeklinde tercüme etmiştir. Bk. Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitâbı Kur'an Gerekçeli Meâl-Tefsir*, 3. Baskı (İstanbul: Düşün Yayınılık, 2009), 157.

de meâl yazımına nispeten tesiri olmuştur. Ayrıca kimi çevrelerce Kur'ân'ı anlama ve yorumlamanın ulemanın tekelinde olmadığı, halkın da Kur'ân'ı yorumlayabileceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede Arapçayı bilmemek meâller yoluyla aşılmaya çalışılmış böylece meâllere olan ilgi de artmıştır. Meâllere ilginin artmasında bazı yazarların ve muhitlerin, Kur'ân'ı anlamının meâl okumaktan geçtiğini vurgulamasının ve bu minvalde halkı meâl okumaya teşvik etmesinin ve hatta bir nevi meâl propagandası yapmasının da etkileri bulunmaktadır.

İslam âleminde öteden beri her eser, künyesi itibariyle ayrıca kayıt altına alınmıştır. Günümüzde de bu uygulama devam etmekte ve bibliyografyalar vasıtasıyla farklı ilim dallarındaki eserlerin tespiti yapılmaktadır. Biz de bu alana çok küçük de olsa bir katkıda bulunmak istediğimiz için 1980-2017 yılları arasında Türkçe telif ve tercüme olarak yayımlanmış meâlleri tespit etmeye çalıştık. Daha önce konuyla ilgili olarak genel manada Müjgân Cunbur (1926-2013)³, Muhammed Hamidullah (ö.1423/2002)⁴, Macit Yaşaroğlu (ö.1408/1988)⁵, Sadrettin Gümüş⁶, Hidayet Aydar⁷, Murat Sülün⁸ ve Muhammet Abay⁹, tarafından bibliyografya çalışması yapılmıştır. Öte yandan bibliyografik çalışmalara katkıda bulunan yazarlardan da söz etmek gerekir. Bunlar arasında Salih Akdemir¹⁰, Düccane Cündioğlu¹¹, Mustafa Öztürk¹², Zülfikar

³ "Türkçe Kur'an Tefsiri ve Çevirileri Bibliyografyası (Basılmış eserler)", *Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi* 4/ 4 (Nisan 1959); Müjgân Cunbur, "Kur'an-ı Kerim'in Türk Dilinde Basılmış Terceme ve Tefsirleri", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi* (Ankara 1961): 123-141.

⁴ Aziz Kur'an, trc. Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 129-142; Ayrıca bk. Muhammed Hamidullah, *Kur'an-ı Kerim Tarihi*, trc. Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık (İstanbul: Beyan Yayınları, 2005), 194-214.

⁵ *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Terceme ve Tefsirleri Bibliyografyası* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1991).

⁶ Sadrettin Gümüş, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meal Çalışmaları", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 5, (2015): 290-329.

⁷ *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi* (İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2014), 170-175; Hidayet Aydar, "Türklerde Kur'an Çalışmaları", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/A Y7. G1 (1999): 159-235.

⁸ *Türk Toplumunun Kur'an Kültürü* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015), 131-136.

⁹ Muhammet Abay, "Türkçedeki Kur'an Meallerinin Tarihi ve Kronolojik Bibliyografyası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 10/19-20 (2012): 231-301; Muhammet Abay, "Kur'an ve Tefsire Dair Başvuru Kaynakları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 10/19-20 (2012): 389-435.

¹⁰ *Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleleri (Eleştirel Bir Yaklaşım)* (Ankara: Akid Yayıncılık, 1989).

¹¹ *Kur'an Çevirilerinin Dünyası* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2011); Düccane Cündioğlu, "Matbu Türkçe Kur'an Çevirileri ve Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu", 2. *Kur'an Sempozyumu* (Ankara: Bilgi Vakfı, 1996), 157-237.

¹² "Türkçedeki Telif/Tercüme Meallerin Tanıtılması", *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsir ve Toplum*, ed. Murat Sülün (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011), 149-201; Mustafa Öztürk, "II. Meşrutiyet'ten Günümüze Kur'an Mealleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 9/18 (2011): 139-189; Mustafa Öztürk, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Meal ve Tefsirin Serencamı* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2012).

Durmuş¹³ ve İlhami Günay¹⁴ gibi yazarlar zikredilebilir. Bu çalışmaların her birisi bir sonraki çalışmayı önemli ölçüde beslemiş ve ona rehberlik etmiş böylece bazı eksiklerin tespitinde ve giderilmesinde katkılar sunmuştur.

Bibliyografya çalışmaları hem eserlerin tanıtılmasına vesile olmakta hem de ilgili sahada araştırma yapacaklar için bir kılavuzluk yapmaktadır. Yine bu tür çalışmalar nicelik bakımından bir fikir vermekte ve istatistiki verilere kaynak teşkil etmektedir. Diğer yandan bibliyografya çalışmaları herhangi bir ilmî sahadaki gelişmelerin tarihsel seyri hakkında ciddi veriler sunabilmekte, gözden kaçabilecek eserlerin nazar-ı dikkate alınmasına, bazı yanlış veya eksik bilgilerin düzeltilmesine sebep olmaktadır. Örneğin bir meâl çalışması, bir kaynaktan, “Okumuş, Mesut, *Nüzul Sırasına Göre Kur’ân-ı Kerim Meali*, Birleşik Dağıtım, Ankara” şeklinde¹⁵; diğer iki kaynaktan ise Okumuş, Mesut, *Nüzul Sırasına Göre Kur’ân-ı Kerim Meali*, Ankara 1994¹⁶ şeklinde anılmış ve okuyucu bu meâlin sahibinin Mesut Okumuş olduğunu zannetmiştir. Hâlbuki bu meâl Elmalılı’ya ait olup Mesut Okumuş, bu meâli nüzul sırasına göre tertip ederek hazırlamıştır. Bu karışıklık meâl bibliyografyası ile ilgili son çalışmalardan birisinde, Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), *Nüzul Sırasına Göre Kur’ân-ı Kerim Meali*, haz. Mesut Okumuş, Ankara: Birleşik Dağıtım, 1994, 463 s¹⁷ şeklinde düzeltilmiştir.

Bu makalemizde bibliyografyaya aldığımız eserleri, çeşitli özelliklerinden hareketle tasnifli bir şekilde listelemeye çalışacağız. Ancak bu durumda bir kısım zorluklarla karşı karşıya gelebilmekteyiz. Çünkü bazı meâller bir kaç özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Söz gelimi Ömer Özsoy ve İlhami Güler’in birlikte hazırladığı ve tam ismi “*Konularına Göre Kur’an (Sistematik Kur’an Fihristi) Kur’an’ın Bütün Ayetleri Metin ve Meal Birarada Nüzul Sırasına Göre*” olan eser hem konulu hem kronolojik (nüzûl sırasına göre) meâl grubuna girecek özelliğe haizdir. Biz bu durumda eserin isminde ve bünyesinde baskın olan konulu özelliğini dikkate alacağız. Ayrıca bir müellif, eserini daha sonra farklı isimlerle yayımlamışsa mümkün merteye bunları da belirteceğiz. Öte yandan sadeleştirmesi yapılan Elmalılı gibi âlimlerin meâllerine yer vermeyeceğimiz gibi, Âdem Uğur’un meâli gibi

¹³ *Kur’an’ın Türkçe Tercümelei* “Aziz Kur’an” ve “İnsanlığa Son Çağrı” Örneği (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007).

¹⁴ İlhami Günay, *Başlangıcından Bugüne Kur’an’ın Türkçe Tefsir ve Tercümesi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016).

¹⁵ Aydar, “Türklerde Kur’an Çalışmaları”, 234.

¹⁶ Halil Uysal, “Cumhuriyet Dönemi Kur’an Araştırmaları”, *Makâlât* 1,(1999): 245; Murat Sülün, *Türk Toplumunun Kur’an Kültürü* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015), 134.

¹⁷ Abay, “Türkçedeki Kur’an Meallerinin Tarihi ve Kronolojik Bibliyografyası”, 282.

elektronik ortamda bulunan ancak kitap olarak ulaşamadığımız meâllere de değinmeyeceğiz. Ancak matbu bir meâlin internet ortamında pdf hali mevcutsa ona da zaman zaman işaret etmeye çalışacağız.

1.Mushaf Tertibine Göre Meâller

A.Metin Saruhan, *Asr-ı Saadet Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali* (İstanbul: MY Kitap, 2010), 604 s.

Abdullah Akgül, *Rabbani Yaklaşım ve Anlayışımızla Yüce Kur'an'ın Manası ve Mesajı (Türkçe Meali Kerim)* (İstanbul: Furkan Yayınları, 2015). 608+23 s.¹⁸

Abdulvehhab Öztürk, *Kur'an-ı Kerim ve Meali* (Ankara: Emek Ofset, ts.).

Abdülkadir Şener-M.Cemal Sofuoğlu-Mustafa Yıldırım, *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu- Meâli* (İzmir: Yeni Zamanlar Dağıtım, 2009), 636 s.

Ahmed Davudoğlu, *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli (Türkçe Anlamı)* (İstanbul: Çile Yayınları, 1981), 606+38 s.

Ahmed Hulûsi, *Allah İlminden Yansımalarla Kur'ân-ı Kerîm Çözümü*, 1. Baskı (İstanbul: Kitsan Basım Yayın, 2010), 752 s.

Ahmet Ağırakca-Beşir Eryarsoy, *Kur'an-ı Kerim ve Nüzûl Sebepli Türkçe Meali* (İstanbul: Fikir Yayınları, 1987), 604 s.

Ahmet Çelen, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli* (Malatya: 2004), 11+10+499 s.

Ahmet Dursun Akdoğan, *Yeni Bir Anlayışla Kur'an-ı Kerîm Meali* (İstanbul: 2006), 604+10 s.¹⁹

Ahmet Tekin, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru* (İstanbul: Milliyet, 2001), 415+624 s.

Ahmet Tekin, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsîrî Meal* (İstanbul: Kelam Yayınları, 2004), 640 s.

Ahmet Varol, *Kur'an Meali* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 1995), 480 s.

Ali Akın, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, 1. Baskı (İstanbul: Ege Reklam Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti., 2014), 808 s.

¹⁸ Mealin elektronik okumasına <http://www.mealikerim.com/> adresinden erişmek mümkündür. (21. 09. 2017).

¹⁹ Bir tür cümle meâlidir.

- Ali Arslan, *Kur'an-ı Kerim ve Meali* (İstanbul: Okusan, 1991), 608+35 s.
- Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı* (İstanbul: Bakış Yayınları, 2010), 640 s.
- Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meal ve Sözlük)* (İstanbul: Pınar Yayınları, 1983), 674 s.
- Ali Kara, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meâli* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 600 s.
- Ali Küçük, *Fıkhî Hükümler ve İlmî Çözümler Açısından Kur'anı Kerim'in İzahlı Meali* (Ankara: Anıl Grup Matbaacılık, 2012), 2 cilt. 1. cilt. 1152 s. 2. cilt 1054 s.
- Ali Özek-Hayreddin Karaman-Ali Turgut-Mustafa Çağrı-İbrahim Kâfi Dönmez-Sadreddin Gümüş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 1982), 32+608 s.
- Ali Rıza Safa, *Kur'an-ı Kerim Gerçek*, 1. Baskı (İstanbul: İleri Yayınları, 2014), 768 s.
- Ali Rızâ Sağman, *Lafzan ve Meâlen Kur'ân-ı Hakîmin Tercemesi* (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1980), 847 s.
- Ali Ünal, *Allah Kelâmı Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali* (İstanbul: Define Yayınları, 2007), 1486+XIX s.
- Ali Ünal, *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli ve Özet Tefsiri* (İstanbul: Define Yayınları, 2015), 3 cilt. 2314 s.
- Anonim, *Kur'an-ı Kerim Arapçası Türkçe Okunuşu ve Anlamı* (İstanbul: Milliyet Gazetesi, 1982), 146 +309 s.
- Anonim, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı* (İstanbul: Güneş Gazetesi, 1984), 2 cilt. 1012 s.²⁰
- Anonim, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı* (İstanbul: Milliyet Gazetesi, 1980), 459 s.
- Arslan Dağdardan, *Kur'an-ı Kerim Meali Medine* (İstanbul: y.y, 2016), 605 s.
- Arslan Dağdardan, *Kur'an-ı Kerim Meali Mekke* (İstanbul: y.y, 2016), 605 s.

---

²⁰ Bu eser 1982 yılında Güneş Gazetesi tarafından 2 cilt halinde yayımlanmıştır. Meal hattı, hattat Ethem Çalışkan'a aittir. Söz konusu eser, Ramazan armağanı olarak 1984 ve 1985 yıllarında yine Güneş Gazetesi tarafından yayımlanmıştır. 1989 yılında ise Sabah gazetesi, okurları için Ramazan armağanı olarak bu eseri yayımlamıştır. (İstanbul: Sabah Gazetesi, 1989), 2 cilt. 986 s. Konuyla ilgili bir röportaj için bk. <http://blog.milliyet.com.tr/etem-caliskan-roportajim/Blog/?BlogNo=481737> (06. 09. 2017).

- Aydın Sevin, *Kur'an Meali ve Yorumu* (İstanbul: Can (Adil Ali Atalay) Yayınları, 2014), 832 s.
- Bahaeddin Sağlam, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli* (İstanbul: Tebliğ Yayınları, 1995), 619 s.
- Bahattin Uzunkaya, *Allah'ın Son Kitabı Kuran Orijinalinden Türkçe Çevirisi* (İstanbul: 1995), 513 + 14 s.
- Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Meâli* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007), 605 s.
- Bekir Sadak, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1989), 604 s.
- Burhan Orhan, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli* (İstanbul: Kitsan Basım Yayın, 2000), 606+30 s.
- Celal Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri* (İstanbul: Tercüman Gazetesi, 1982), 660 s.
- Celal Yıldırım, *Tefsirli Kur'ân-ı Kerim Meâli* (İzmir: Anadolu Yayınları, 2002), 2 cilt. 1213 s.
- Cemal Külünkoğlu, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli* (İstanbul: Asır Ajans, 2010), 619 s.
- Ebu Muaz el-Çubukabadi, *Kur'ân-ı Kerîm ve Sahîh Meâl* (Ankara: Daru's-Sunne, 2017), 632 s.
- Edip Yüksel, *Kuran Çevirisi Mesaj* (19. Org Yayınları, 2000), 430 s.
- Edip Yüksel, *Mesaj Kuran Çevirisi* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2000), 598 s.²¹
- Enver Baytan, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Tefsirli Meâl-i Âlîsi* (İstanbul: Baytan Kitabevi, 1987), 608 s.
- Erhan Aktaş, *Kerim Kur'an Türkçe Çeviri*, 1. Baskı (Ankara: Dumat Ofset, 2015), XXII+ 826 s.²²

²¹ Edip Yüksel'in hazırlamış olduğu meâl, *Mesaj Kuran Çevirisi* şeklinde yayımlanmaktadır. Ancak 19. Org Yayınları tarafından *Kuran Çevirisi Mesaj* şeklinde baskısı da bulunmaktadır. Burada *Mesaj* kelimesi son tarafa alınarak kitabın isminde küçük bir değişikliğe gidilmiştir.

²² Kitabın pdf haline <https://yadi.sk/i/pyXo2oeh3Gixcr> adresinden erişmek mümkündür. (06. 09. 2018)

- Gazi Özdemir, *Allah'ın Tek Dini İslâm'a Son Davet Kur'an Arapçasının Okunuşu, Akıcı Anlam Türkçesi ve Güncel Yorumu İle* (İstanbul: Şira Yayınları, 2013), 880 s.²³
- Hacı İnan, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali* (İstanbul: Dua Yayıncılık, 2011), 352 s.
- Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 706+ LXII s.
- Hamdi Döndüren, *Evrensel Çağrı Kur'ân-ı Kerîm (Yüce Meâl ve Tefsiri)* (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2005), 1440+XLVII s.
- Hamdi Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı Kur'ân-ı Kerîm, Meal, Tefsir, Ansiklopedik İndeks* (İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi, 2003), 2 cilt.
- Hasan Karakaya-Kadir Kabakçı-Mehmet Süslü-Kerim Aytekin-Kenan Seyithanoğlu, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli* (İstanbul: Çağ Yayınları, 1981), XXX+606 s.
- Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzu'l-Furkan Kur'ân Meâli* (İstanbul: Akit Yayınları, 2001), 605 s.²⁴
- Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzü'l-Furkan Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali İnsan Kullanım El Kitabı* (İstanbul: Server İletişim, 2005), 604+76 s.
- Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzü'l-Furkan Kur'an-ı Kerim ve Tefsirli Meali* (İstanbul: Server İletişim, 2015), 1296 s.²⁵
- Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzü'l-Furkân Tefsirli Kur'ân-ı Kerîm Meali* (İstanbul: Server İletişim, 2017), 672 s.
- Hasip Usutay, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 1. Baskı (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2014), 624 s.

²³ 2016 yılında yapılan ikinci baskısında ise eserin tam ismi şöyledir: Allah'ın Tek Dini İslâm'a SON DAVET KUR'AN Akıcı Anlam Türkçesi ve Öğretici Güncel Yorumu İle. 776 s.

²⁴ Eserin birinci baskısı 1989 yılında yapılmıştır.

²⁵ Meâl, bu haliyle kısa ve öz bir tefsir niteliği taşımaktadır. Eserde secavendlerin açıklamasına yer verilmiş; ayetlerdeki mânânın açıklığa kavuşması için yer yer sebep-i nüzulüne, ihtiva ettiği mesaja ve delâlet ettiği mânâyâ uygun gerekli fikhî, itikâdî, tarihî ve sosyolojik açıklamalar yapılmıştır. Kırâat farklılıklarının mânâyâ etkisine zaman zaman işaret edilmiştir. Bugünkü Tevrat ve İncil'deki tahrif edilmiş yanlış inanç şekilleri, ilgili âyetlerin dipnotunda gerekli görüldükçe belirtilmiştir. Konuların bir bütün halinde anlaşılması ve Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsiri açısından ilgili âyetler arasında ilgi kurulmuş bazen hadislerle açıklama getirilmiş; iki âyet aynı konudan bahsediyorsa "bkz.", birbiriyle ilgili konularda ise "krş." şeklinde gösterilmiştir. Bu açıklamalarda Ehl-i sünnetin görüşü tercih edilmiştir. Bk. müellifin önsözü.

- Hayrettin Karaman-Mustafa Çağrırcı-İbrahim Kâfi Dönmez-Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Meâli*, 2. Baskı (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014), XXXIII+609 s.
- Hüseyin Atay, *Kur'an Türkçe Çeviri* (Ankara: Atay ve Atay, 2007), 626 s.
- Hüseyin Peker, *Kur'an Meâli "Sade ve Akıcı Bir Üslup"* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2015), 600 s.
- Hüseyin Peker, *Son İlahi Mesaj Kur'an ve Açıklamalı Meâli* (Samsun: Ceylan Ofset, 2009), 604 +16 s.
- İhsan Atasoy, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Meâli* (İstanbul: Sebat Basın Yayım, 2008), 479 s.
- İhsan Atasoy-Ümit Şimşek-Mehmed Paksu-İsmail Mutlu-Şaban Döğen-Cemal Uşşak, *Kur'ân-ı Kerim'in Açıklamalı Türkçe Meâli* (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1989), 746 s.
- İskender Ali Mihr, *Kur'an-ı Kerim Meali* (İzmir: y.y., 2009), 631 s.
- İskender Ali Mihr, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali* (İzmir: Mihr Yayınları, 2011), 786 s.
- İsmail Dinçer, *Tevhîd-i Kur'ân Meâli* (İzmir: Sade Matbaacılık, 2016), 631 s.²⁶
- İsmail Hakkı Bursevi, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, hazırlayan: Nedim Yılmaz (İstanbul: Damla Yayınevi, 2002), 604+28 s.²⁷
- İsmail Mutlu-Şaban Döğen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli* (İstanbul: Acar Matbaacılık, 1991), 504+ XVII s.
- Kadri Çelik, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe "Açıklamalı Mealî" (Ehl-i Beyt -A.S- Öğretileri Esasınca)* (Nürnberg: Ehl-i Beyt Kültür Derneği, Ferec Yayınları, ts.), 604 s.²⁸
- Komisyon, *Kur'ân-ı Kerîm ve Karşılıklı Muhtasar Meâli* (Isparta: Hayrât Neşriyat, 2013), 604+73 s.²⁹

²⁶ Bu mealin "Arapça kelime açılımlı" şekli de vardır. İlgili esere <http://tevhidikuranmeali.com/> adresinden ulaşılabilir. (07. 09. 2017).

²⁷ Eserin aynı yayınevinden çıkan başka baskılarında kitabın ismi *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli* şeklinde geçmektedir.

²⁸ Kitabın elektronik ortamdaki baskısına <http://www.islamkutuphanesi.com/turkcekitap/online/kuran> adresinden ulaşılabilir. (07. 09. 2017).

²⁹ Eserde Ahmed Husrev hattı ile yazılmış Tevâfuklu Kur'ân metni yer almakta, bazı ayetler Risâle-i Nûr Külliyyâtı'ndan ve çeşitli tefsir kitaplarından alıntılarla dipnotlar halinde açıklanmaktadır.

- M. Ahmet Varol, *Kur'ân-ı Kerim Meâli* (İstanbul: Madve Yayınları, 1997), 700 s.
- M. Beşir Eryarsoy-Ahmed Ağırakca, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli* (İstanbul: Buruç Yayınları, 1997), 606 s.
- M. Kemal Çöllüoğlu, *Kur'ân-ı Kerim Türkçe Ne Diyor?* (İzmir: Mey Ofset, 1990), 531 s.
- Mahmud Ustaosmanoğlu, *Kur'ân-ı Mecid ve Tefsirli Meâl-i Âlisi* (İstanbul: Yasin Yayınevi, 2007), 702 s.
- Mahmut Kısa, *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali* (Konya: Armağan Kitaplar, 2009), 582 s.
- Mahmut Kısa, *Tefsirli Kur'an Meali Çağlar Üstü Hayat Rehberi*, 1. Baskı (Konya: Armağan Kitaplar), 3 cilt.
- Mahmut Özdemir, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali* (Ankara: Sarıyıldız Ofset, 2011), 607 s.³⁰
- Mahmut Toptaş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli* (İstanbul: Cantaş Yayınları, 2004), 620 s.
- Mahmut Toptaş, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı* (Ankara: Anadolu Gençlik, t.y.), 446 s.³¹
- Mehmet Akçay, *Yüce Kur'an Türkçe Çevirisi* (Ankara: Sim Matbaası, 1989), 634 s.
- Mehmet Çakır, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçesi* (İzmir: y.y., 2010), 606 s.
- Mehmet Emin Bayram, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Çeviri*, 1. Baskı (Bursa: Alp Yayınları, 2015), 606 s.³²
- Mehmet Emin Düvenci, *Kur'an Mesajı-Renkli Türkçe Meal* (Erkam Matbaası, 2008), 560 s.
- Mehmet Nuri Yılmaz, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâli*, 2. Baskı (Ankara: Moro Yayıncılık, 2000), 604+ 18 s.
- Mehmet Türk, *Allah'ın Kelamı (Meal-Tefsir)* (İstanbul: Edav Yayınları, 2008), 698 s.
- Mehmet Yaşar Kandemir-Halit Zavalı-Ümit Şimşek, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2014), 640 s.

---

³⁰ Eserin 2013 baskılı tarihinde kitabın adı *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meâli* şeklindedir.

³¹ <http://ktp.isam.org.tr/>. (10. 09. 2018)

³² <http://katalog.istanbul.edu.tr/>. (11. 09. 2018)

- Mehmet Yaşar Kandemir-Halit Zavalı-sız-Ümit Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, 1. Baskı (İstanbul: İFAV Yayınları, 2010), 2 cilt. 2150 s.³³
- Mesut Yılmaz, *Kuran'a Sor*, 1.Baskı (İstanbul: Destek Yayınları, 2017), 592 s.³⁴
- Murat Sülün, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, 1. Baskı (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2012), XXVIII+746 s.
- Murtaza Turabi, *Kur'an-ı Kerim ve Meali* (İstanbul: Kevser Yayınları, 2009), 780 s.
- Mustafa Cemil Kılıç, *Anlamak için Türkçe Kur'an (Meal)* (İstanbul: Kamer Yayınları, 2013), 533 s.
- Mustafa Dinçer, *Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çevirisinin Derlemesi)* (İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 2005), 650 s.
- Mustafa Hizmetli, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı* (İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1996), 432 s.
- Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitâbı Kur'ân Gerekçeli Meâl-Tefsir*, 1. Baskı (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2008), 1311 s.
- Mustafa Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meâli Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* (Ankara: Otto, 2008), 641 s.
- Mustafa Varlı, *Kur'ân-ı Kerîm'in Açıklamalı Türkçe Anlamı*, 1. Baskı (İstanbul: Esmâ Yayınları, 2007), 638 s.
- Mustafa Yıldız, *Son Mesaj Kur'ân-ı Kerîm ve Gerekçeli Türkçe Meâli* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2008), 716 s.
- Mustafa Yıldız, *Son Mesaj Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meali* (İstanbul: İşrak Yayınları, 2007), 815 s.
- Mustafa Yıldız, *Son Mesaj Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali* (İstanbul: İşrak Yayınları, 2007), Metinsiz 469 s.

³³ Birinci baskısı 2010 yılında gerçekleştirilmiştir. Aynı müelliflerin hazırlamış oldukları *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli* adlı eser ise bu kitabın kısaltılmış hali olup 2014 yılında yayımlanmıştır.

³⁴ Bu eserde sayfanın sol kenarında bir ayetin tercümesi verilirken sayfanın sağ tarafında ise ayete yönelik soru sorularak ayette geçen bir ifadenin açıklaması yapılmakta veya ayetle alakası olan diğer ayetlere atıfta bulunulmaktadır.

- Nazmi (Nizami) Sakallıoğlu, *Ehlibeyt Muhiblerine Kelâm-ı Kadim Kur'an-ı Hakim ve Öz Türkçe Meali* (Ankara: Ayyıldız Yayınları, 1995), 604 s.³⁵
- Nusrettin Bolelli-Niyazi Beki, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i İcmali* (İstanbul: Tenvir Neşriyat, 2012), 604 s.
- O. Mevlevi-Orhan Kuntman, *Kur'an-ı Kerim Meali* (Konya: Şems Yayıncılık, 2007).
- Orhan Derviş Kuntman, *İbn Kesir, Razi ve Elmalılı'nın Yorumları Işığında KUR'AN Ayetler Arasındaki İlişkileri Belirten Açıklamalı Meal, İlaveli 2. Baskı* (Ankara: Zembil Basım Yayın, 2006), 646 s.
- Osman Keskiöđlu, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Açıklaması* (İstanbul: Eren Yayıncılık, 1988), 632 s.
- Osman Zeki Soyuyiđit, *Kur'an-ı Kerim Meali Yüce Kur'ân'ın İnsanlığa Mesajı* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2012), XLI+606 s.
- Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı, *Ayet Ayet Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meal)* (İstanbul: Yaradılış ve Yaşam Bilimleri Derneği, 2003), XXXII+656 s.
- Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meal)* (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001), XXXII+576 s.
- Ömer Öngüt, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meal-i Âlisi* (İstanbul: Hakikat Yayıncılık, 1998), XXX+ 604 s.
- Ömer Sevinçgöl, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*, 1. Baskı (İstanbul: Timaş Yayınları, 2005), 720 s.
- Ömer Sevinçgöl, *Gençler için Kur'an Meali* (İstanbul: Carpe Diem Kitap, 2013), 400 s.
- Recep İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur'an Türkçe Meal/Tefsir* (İstanbul: İnşa Yayınları, 2007), 3 cilt. 1432 s.
- Sadık Türkmen (Editör), *Kur'an Türkçe Çeviri* (İstanbul: Güçlüler LTD. ŞTİ., 2006), XLVII+608 s.
- Said Alpsoy, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali Kur'ân Nuru* (İstanbul: Umran Yayınları, 2014), 667 s.

---

³⁵ Yazarn ismi Dabbetularz Profesör 1400 şeklinde de anılmaktadır.

- Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, 1. Baskı (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004), s. XXV+ 621 s.³⁶
- Salih Parlak, *Bilgi Toplumuna Doğru Kur'ân-ı Kerim Meal-Tefsiri* (İstanbul: 2001 Yayınları, 2001), 1291 s.
- Sami Kocaoğlu, *Apaçık Kur'an ve Türkçe Hikmetli Meali* (İstanbul: Zafer Matbaası, 2009), 787 s.
- Sami Kocaoğlu, *Apaçık Kur'an ve Türkçe Meali*, 2. Baskı (İstanbul: Zafer Matbaası, 2010), 607+180 s.
- Suat Yıldırım, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali* (İstanbul: Define Yayınları 1998), 606 s.
- Ş. Taha-M. Hizmetli-K. Çelik, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı* (Ankara: Birleşik Yayın-Dağıtım, 1995), 432 s.
- Şaban Döğen, *Kur'an-ı Kerim'in Açıklamalı Türkçe Meali* (İstanbul: Yeni Asya, 2006), 872 s.
- Şaban Piriş, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Anlamı* (İstanbul: İlkbahar Yayınları, 2000), 397 s.
- Şeref Aziz Taha-Kemal Çelik, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Çeviri*, 1. Baskı (Ankara: Araştırma Yayınları, 2004), 502 s.³⁷
- Şevket Gürel, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Yüce Meâli*, 1. Baskı (İstanbul: Sağlam Yayınları, 2002), 623 s.
- Talat Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meâli* (Konya: Hüner Yayınevi, 2006), 348 s.
- Talat Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli* (Ankara: Kılıç Kitabevi Yayın ve Dağıtım, 1992), 644 s.
- Ümit Şimşek, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli* (İstanbul: Zafer Yayınları, 2005), 807 s.
- Ümit Şimşek, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli* (İstanbul: Zafer Yayınları, 2004), 604+XXIX s.

³⁶Eserin Aralık 2009 ikinci basımının pdf aktarımına <https://yadi.sk/i/FVxCpMI23M3Ko9> adresinden veya <https://ia800605.us.archive.org/26/items/SalihAkdemirMealSonaarKuran/Salih%20akdemir%20meal%20son%20%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1%20kuran.pdf> adresinden ulaşılabilir (12. 09. 2018)

³⁷ Kitabın pdf sine <https://yadi.sk/i/jj2PCAoS3IzMsK> adresinden ulaşılabilir (06. 09. 2018)

Veli Tahir Erdoğan, *Kur'ân Bana Ne Diyor? Açıklamalı Meal* (İstanbul: Bilgeoğuz, 2015), 687 s.

Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri)* (İstanbul: Hürriyet Ofset, 1994), 623 s.

Yusuf Işıcık, *Kur'an Meâli* (Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2008), 473 s.

Yüksel Mert, *Kur'an-ı Kerim'in İnsanca Çevirisi* (İstanbul: Ares Kitap, 2014), 320 s.³⁸

Zekeriya Beyaz, *Kur'an-ı Kerim Meali (Doğru anlamı ve yaşayan Türkçe ile)* (İstanbul: Sancak Yayınları, 2013), 604 s.³⁹

Listeye bakıldığında 1980-2017 yılları arasında mushaf tertibine göre 120 civarında Kur'ân meâlinin yazıldığı ve bireysel çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ancak bu meâllerin yaklaşık 20 tanesi değişik baskılarda aynı muhtevayla yahut muhtevayı genişletmek ya da kısaltmak suretiyle biraz isim değişikliği yapılarak okuyucuya sunulmuştur. Örneğin Hasan Tahsin Feyzli, hazırlamış olduğu meâli, zaman içerisinde ilavelerle meâl-tefsir boyutuna taşımıştır. Bu yüzden *Feyzu'l-Furkan Kur'ân Meâli* adlı eserini *Feyzü'l-Furkan Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali İnsan Kullanım El Kitabı*, *Feyzü'l-Furkan Kur'ân-ı Kerim ve Tefsirli Meali*, *Feyzü'l-Furkân Tefsirli Kur'ân-ı Kerim Meali* gibi değişik isimlerle yayımlamıştır. Mushaf tertibine göre yazılan meâllerin isimlerinde “meâl” kelimesi daha çok tercih edilmiştir. Bu çerçevede Kur'ân-ı Kerim'in “Türkçe Meâli”, “Açıklamalı Meâli”, “Öz Türkçe Meâli”, “Gerekçeli Meâli”, “Meâl-Tefsir” gibi isimler kullanılmıştır. Muhammed Esed'in (ö.1412/1992) *Kur'ân Mesajı Meal-Tefsir* adlı Kur'ân meâlinin 1996 yılında Türkçe tercümesinin yayımlanmasından sonra “mesaj” kelimesi Türkçe Kur'ân meâllerinin isimlerinde görülmeye başlamıştır. Bu dönemde Kur'ân çevirilerinde “Türkçe” vurgusuyla birlikte “Türkçe Anlamı”, “Türkçe Çeviri” gibi ifadeler de yaygındır. Yine Kur'ân-ı Kerim'in bazı özelliklerine dikkat çekme bağlamında “Son Mesaj”, “Son Çağrı”, “Apaçık Kur'an”, “Kur'ân-ı Hakîm” ifadelerine yer verilmiştir. Bazı yazarlar meâllerinin hedefini “Gençler İçin”, “Yaşayan Kur'an”, “Kur'an Bana Ne Diyor?” gibi ifadelerle yansıtmaya çalışmıştır. Öte yandan “Sahîh Meâl” veya “Kur'an-ı Kerim'in İnsanca Çevirisi” adıyla

³⁸ Kitabın tam ismi “insanı, insana, insanla, insanda, insanca anlatan Kur'an-ı Kerim'in İnsanca Çevirisi” şeklindedir.

³⁹ Kitabın word ve pdf haline <https://archive.org/details/ZekeriyaBeyazMeali> adresinden ulaşılabilir. (11. 09. 2018).

yayımlanan meâllerde, mevcut Türkçe Kur'ân meâllerine ilişkin eleştirel bir tutum takınıldığı sezilmektedir.

2. Nüzul Sırasına Göre Meâller

Abdullah Manaz, *Konularına ve Geliş Sırasına Göre Geliş Sebepleriyle Birlikte Kronolojik Türkçe Kur'an* (İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, 2008), 656 s.

Abdurrahman Abdullahoğlu, *Ayetlerin İniş Sırasına Göre Kuran Çevirisi* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2006), 592 s.

Ali Bulaç, *Nüzul Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meal ve Sözlük)* (İstanbul: Birim Yayınları, 1994), 416 s.

Güngör Kızılbaş, *Okunan (KUR'AN) Türkçe Çeviri 1. Bölüm Mekki Sureler (Surelerin İniş Sırasına Göre)* (İzmir: Doğan Ofset, 2002), 459 s.⁴⁰

Hakkı Yılmaz, *Nüzul Sırasına Göre Necm, Necm Kur'ân'ın Türkçe Meâli* (İstanbul: İşaret Yayınları, 2011), 680 s.

Hayri Yıldızlı, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe İfadesi*, 4. Baskı (Balıkesir: Bilgi&İletişim Yayınları, 2008), 676 s.⁴¹

İsmail Kazdal, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli (Kur'an Çevirilerinin Mealı) -Nüzul Sırasına Göre-* (İstanbul: Kur'an Okulu Yayınları)/ (İstanbul: Erguvan Yayınevi, 2008), 489 s.

Mehmet Türk, *Allah'ın Kelâmı Nüzûl Sıralı Meâl* (Konya: Kitap Dünyası, 2013), 502 s.

Mehmet Türk, *Allah'ın Kelâmı Nüzûl Sıralı Kur'ân'ı Kerim ve Meal-Tefsiri* (Konya: Kitap Dünyası, 2012), 698 s.

Muhammed Esed, *Nüzul Sırasına Göre Kur'an Mesajı meal-tefsir*, trc. Ahmet Ertürk-Cahit Koytak (İstanbul: İşaret Yayınları, 2017), 1506 s.⁴²

⁴⁰ Kitap kapağının üst kısmında OKULLAR İÇİN DERS KİTABI ibaresi bulunmaktadır.

⁴¹ Eserde, Kur'ân'ın iniş seyri dört dönem üzerinden tasarlanmış olup bir nevi nüzul sıralaması dikkate alınmıştır. Kitabın Temmuz 2013 tarihli baskısının fotokopi aktarımına <https://yadi.sk/i/y69rqcXO3Fzo8G> adresinden ulaşılabilir. (07. 09. 2018).

⁴² Yayınevinden alınan bilgiye göre bu eser ilk defa 2017 yılında yayımlanmıştır.

- Mustafa Çevik, *Nüzul Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim Meali (Maksadı ve Yorumu)* (İstanbul: Yüzleşme Yayınları, 2017), 672 s.
- Mustafa Durmuş, *Ayetlerin İniş Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim Meali*, (Konya: 2016), 511 s.⁴³
- Mustafa İslamoğlu, *Nüzül Sırasına Göre Hayat Kitabı Kur'an Gereçeli Meal-Tefsir* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2009), 1022+XXXII s. ⁴⁴
- Mustafa Öztürk, *Nüzul Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 1072 s.
- Mustafa Sağ, *Evrensel Çağrı İniş Sırasına Göre Kur'an Meâli* (İstanbul: Koçak Yayınları, 2008), 863 s.
- Niyazi Kahveci, *İniş Sırası ile Kur'an-ı Kerim Tercümesi* (Ankara: Sinemis Yayınları, 2012), XII+587 s.
- Niyazi Kahveci, *İniş Sırası ve Sebepleri ile Kur'an-ı Kerim Tercümesi* (Ankara: Sinemis Yayınları, 2011), 730 s.
- R. İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur'an Nüzul Sırasına Göre Türkçe Meal-Tefsir*, 3. Baskı (İstanbul: İnşa Yayınları, 2011), 1048 s.⁴⁵
- Sadık Türkmen, *İniş Sırasına Göre Kur'an, Akıl ve Bilim Işığında Türkçe Çeviri* (İstanbul: Sadık Türkmen Yayınları, 2010), 784 s. (2 cilt bir arada)
- Sami Kocaoğlu, *İniş Sırasına Göre Apaçık Kur'an ve Türkçe Hikmetli Meali*, 4. Baskı (İstanbul: Zafer Matbaası, 2015), 1217 s.
- Serpil Yıldırım, *Nüzul Sırasına Göre Bilim, Akıl ve Uygulama Işığında Kurân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı Meal ve Sözlük* (Şahıs Yayını, 2012), 559 s.
- Tuncer Namlı, *Kur'an Aydınlığı Kronolojik Kur'an Meali*, 3. Baskı (Ankara: Fecr Yayınları, 2017), XXXVIII+1239 s.
- Yaşar Nuri Öztürk, *Surelerin İniş Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri)* (İstanbul: Yeni Boyut, 1994), 624 s.

⁴³ Bu bilgi <https://www.nadirkitap.com/> adresinden alınmıştır. (12. 09. 2018).

⁴⁴ Kitabın 2010 tarihli ikinci baskısının pdf haline <https://yadi.sk/i/twCDTZVo3G7LcK> adresinden ulaşmak mümkündür. (12. 09. 2018)

⁴⁵ 1. Baskı 2007.

Nüzul sırasına göre yazılan Türkçe Kur'ân meâlleri 1994 yılından itibaren piyasada boy göstermiştir. Tespitlerimize göre 1980-2017 yılları arasında nüzul sırasına göre telif edilen Türkçe Kur'ân meâli yirmi civarındadır. Nüzul sırasına göre meâl yazan bazı yazarlar aynı zamanda mushaf tertibine göre meâl yazmış kişilerdir. Bu meâllerin bir kısmına ayetlerin sebebi nüzulü ve sözlük eklenerek zenginleştirilmeye çalışılmış bir kısmına ise tefsir/açıklama konulmuştur. 2000 yılından sonra nüzul sırasına göre Kur'ân meâli yayınının belli bir düzeye geldiği ve ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Mesela Yaşar Nuri Öztürk'ün (ö.1437/2016) *Surelerin İniş Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim Meali* adlı eseri 2016 itibariyle seksen beşinci baskısına ulaşmıştır. Fakat bu sonucun ortaya çıkmasında müellifin şöhretinin önemli rol oynadığı göz ardı edilmemelidir. Mushaf tertibine göre yazılmış bazı meâller de şöhretine istinaden nüzul sırasına göre tertip edilerek piyasaya sunulmuştur. Bunun tipik bir örneği Muhammed Esed'in, *Kur'an Mesajı meal-tefsir*, adlı eserinin *Nüzul Sırasına Göre Kur'an Mesajı meal-tefsir* adıyla yayımlanmasıdır.

3. Manzum Meâller

A.Adnan Sütmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Meâlen Manzum Açıklaması* (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1984), 428 s.

Ali Adil Atalay Vaktidolu, *Alevilik'te Ehl-i Beyt Sevgisi ve Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt Sureleri* (İstanbul: Can (Adil Ali Atalay) Yayınları, 2011), 224 s.

Ali Adil Atalay Vaktidolu, *Kur'an-ı Kerîm Manzum Meali ve Tefsir Özeti*, 2. Baskı (İstanbul: Can Yayınları, 2010), 864 s. ⁴⁶

Bedri Noyan Dedebeba, *Kur'ân-ı Kerîm (Manzum Meâl)* (İstanbul: Ardıç Yayınları, İstanbul 2007), 703 s.⁴⁷

Mehmet Ziya Örmeci, *Tefsirlerden Anladığım Manzum Kur'an Açıklaması* (İstanbul: Sena Matbaası, 1983), 525 s.

Mevlüt Akça, *Kur'an-ı Kerim Mealinin Manzum İfadesi* (Erzurum: Taner Ofset Matbaacılık, 2005), 381 s.

⁴⁶ 1. Baskı Şubat 2007, 864 s.

⁴⁷ Yazar, eserinin yazımını Türkiye Cumhuriyeti'nin Ellinci Yılı'nın idrak edildiği günlerde bitirdiğini ve Büyük Atatürk'ün Hakk'a göçüşünün elli sekizinci yılında, yeniden gözden geçirerek okuyucuya sunduğunu ifade etmektedir. Bk. *Dedebeba, Kur'ân-ı Kerîm (Manzum Meâl)*, 6. Buna göre eserin yazımı 1973 yılında tamamlanmıştır.

Musa Uzunkaya, *Amme Cüz'ü ve Namaz Duaları Manzum Meali*, (Ankara: Karamete Tanıtım Tasarım, 2013), 147 s.

Nusret Çam, *Şiir Diliyle Kur'an-ı Kerim Meali* (Ankara: Se-Ba Ofset, 2002), 597 s.

Rıza Çiloğlu, *Tanrı Buyruğu OKU Kur'an Nazım Çeviri* (İstanbul: Oku Yayınevi, 1987), 723 s.

Manzum, “şiir biçiminde yazılmış”⁴⁸ demektir. 1980-2017 yılları arasında Kur'ân'ın tamamının manzum olarak tercüme edilip yayımlandığı görülmektedir. Tam Türkçe manzum meâllerin sayısı yedidir. İki manzum meâl ise kısmî özelliktedir. Meâl çeşitliliği açısından manzum meâllerin sayısı düşük durumdadır. Ayrıca manzum meâllerin satış rakamları da yüksek değildir. Bazı manzum meâllerin Kur'ân metniyle hiçbir ilgisinin olmadığı ve ilmî bir değerinin bulunmadığı ileri sürülmektedir. Bir değerlendirmeye göre Rıza Çiloğlu'nun, *Tanrı Buyruğu OKU Kur'ân Nazım Çeviri* adlı eserinin Kur'ân metniyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu itibarla söz konusu manzum tercümeyle Kur'ân-ı Kerîm'in açıklaması olarak tavsif etmek mümkün değildir. Bu tercüme, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun da haklı olarak ifade ettiği gibi, ilmî ve edebî hiçbir özellik arz etmemektedir.⁴⁹ Çiloğlu'nun manzum meâlinde Yunus, Hud, Yusuf, İbrahim, Meryem vb. özel isimler dışında, surelerin adları ekseriyetle Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir. Mesela Bakara sığır, Maide sofrası, En'am hayvanlar, A'raf doruk, Enfal ganimetler, Enbiya yalvaçlar, Furkan ayırım, Kasas hikâyeler, Ahzab ayrılıkçılar, Duhan kuraklık, Casiye diz çökenler, Ahkaf kumullar şeklinde çevrilmiştir. Diğer meâllerle karşılaştırıldığında manzum meâllerde öz Türkçe kelimelere, unutulmaya yüz tutan ve hatta bazen mahalli dilde kullanılan kelimelere geniş yer verildiği görülmektedir. Mesela Nusret Çam'ın manzum meâli bunun güzel bir örneği sayılabilir.

4. Tercüme Meâller

Abdulhalim Uveys el-Mısri-Ali Abdulmuhsin Cebr el-Mısri, *Kur'ân-ı Kerîm'in Kısa Açıklamalı Türkçe Meâli*, trc. M. Beşir Eryarsoy, 1.Baskı (İstanbul: Karınca Polen, İstanbul 2014), 783 s.

⁴⁸ *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, 10. Baskı (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005), 1344.

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Akdemir, *Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleleri (Eleştirel Bir Yaklaşım)*, 74-75.

Abdulhalim Uveys el-Mısri-Ali Abdulmuhsin Cebr el-Mısri, *Kur'ân-ı Kerîm Meâli ve Tefsîri*, trc. M. Beşir Eryarsoy (İstanbul: Karınca Polen, 2014), 1303 s.

Komasyon, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, trc. Muhammed Celal Şems (İslamabad: Islam International Publications, 2011),81+1245 s.⁵⁰

Mevlana Muhammed Ali, *Kur'an-ı Kerim (Arapça Metinli Türkçe Tercüme ve Tefsir)*, trc. Ender Gürol (Dublin: Ahmediyya Anjuman Isha'at Islam Lahore, 2008), 1316 s.

Mevlana Seyyid Ebu'l-A'la Mevdudi, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Anlamı*, trc. Durmuş Bulgur (Konya: Yediveren Kitap, 2004), 317 s.

Muhammad Muhsin Han, *İngilizce ve Türkçe Olarak Kur'an-ı Kerim'in Meali ve Tefsiri*, (Darüssalam Yayınevi, 2004), 1033 s.

Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı meal-tefsir*, trc. Ahmet Ertürk-Cahit Koytak (İstanbul: İşaret Yayınları, 1996), 3 cilt. 1385 s.

Muhammed Hamidullah, *Aziz Kur'an Çeviri ve Açıklama*, trc. Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık (İstanbul: Beyan Yayınları, 2000), 768 s.

Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli Tercümânü'l-Kur'ân*, trc. Muhammed Han Kayani (İstanbul: İnkılâb Basım Yayım, 2004), 712 s.

Batı ve doğu dillerinden çeşitli meâller Türkçe'ye kazandırılmıştır. 1980'den sonra tercüme meâllerin sayısında bariz bir artış görülmektedir. Bu meâller içerisinde 1980-2017 yılları arasında telif edilen Türkçe Kur'ân çevirilerini en çok etkileyen tercüme meâl, orijinal metni İngilizce olan Muhammed Esed'in *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir* adlı eseridir. Bu eser, Türkçe meâllerde serbest çevirinin dikkate alınmasında rol oynamıştır. Bununla birlikte tercüme meâller içerisinde en fazla tenkit ve değerlendirme yapılan meâl de yine bu meâl olmuştur. Hatta bu meâlin Mevlana (Maulvi) Muhammed Ali Lâhûrî'nin (1874-1951) *The Holy Qur'an* adlı

---

⁵⁰Kitabın pdf'sine <https://www.alislam.org/quran/Holy-Quran-Turkish.pdf> adresinden ulaşılabilir. (05.09.2017). Bu eser, Ahmediye Cemaati mensupları tarafından hazırlanmıştır. Muhammed Celal Şems'in, meâlin tanıtımıyla ilgili verdiği bilgilere göre bu meâlin hazırlanmasında Mirza Beşirüddin Mahmud Ahmed'in "Tefsir-i Sağır" (Kısa Tefsir) adlı Urduca meâli ile Mirza Tahir Ahmed'in Urdu dilindeki bir Kur'ân-ı Kerim meâlinde faydalanılmıştır. Ayrıca Mevlana Sher Ali'nin ve Malik Gulam Ferid'in yazdıkları İngilizce meâllerden de istifade edilmiştir. Emine Çakmak Sahi, Mehmet Önder ve Osman Şeker bilfiil projenin tamamında yer almışlardır. Bk. 7-8.

İngilizce meâl- tefsirinden intihal olduğu öne sürülmüştür.⁵¹ Bazı tercüme meâller ise Türkçe çevirisi bakımından bir takım eleştirilere medar olmuştur. Mesela Muhammed Hamidullah'ın, *Aziz Kur'an* adlı eserinin Türkçe çevirisi bunlardan birisidir. Bu eserin Türkçe tercümesine yönelik tenkitlerden birisi, genç kuşaklara anlama kolaylığı sağlamayı hedefleyen mütercimlerin, Türkçe'mizde pek alışık olmadığımız, çok garip ifadelere yer vermiş olmalarıdır. Örneğin Bakara, 2/88 ve Nisa, 4/155: "Kulübüna ğulf" cümlesi "Kalplerimiz sünnetsizdir"; Hac, 22/7: "ve en ne' s-Saate atiyetün la raybe fiha" ayeti "Evet, ve Saat yoldadır -onda kuşku yok-..." şeklinde çevrilmiştir.⁵² Tercüme meâllerin aktarımında mütercimlerin ciddi sorumlulukları ve zaman zaman da eksikleri olmakla birlikte bu tarz meâller farklı coğrafyalardaki Müslümanların Kur'ân'a bakışlarını en kestirme yoldan aksettirmesi itibariyle önem arz etmektedir.

5. Kısmî Meâller

A.Kasım Fidan, *Mealli Yâsîn-i Şerîf Kur'ân-ı Kerîm'den Sûreler*, (İstanbul: Semerkand, 2012), 112 s.

Abdulaziz Bayındır, *Ayetlerin Ayetler İle Açıklandığı Fıtrat Kitabı Kur'an-ı Kerim Meali 30. Cüz/Namaz Sureleri* (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2010), 80 s.

Abdulaziz Bayındır, *Bakara Sûresi Kur'an-ı Kerim Türkçe Meal Serisi-1* (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2015), 139 s.

Abdulaziz Bayındır, *Kur'an-ı Kerim Meali 30. Cüz Yâsin ve Tebareke Sureleri İlaveli Namaz Duaları*, 1.Baskı (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2013), 136 s.

Hasan Ertuğrul, *Yasin-i Şerif, (Metin ve Meâli) Namaz Sureleri ve Sorulu Cevaplı Namaz Hocası* (Samsun: Kardeşler Matbaası, 1986), 47 s.

Haydar Yıldırım, *Mealli Yâsîn-i Şerîf Sureler ve Namaz Duaları*, 2.Baskı (İstanbul: Define Yayınları, 2016), 80 s.

⁵¹ Geniş bir değerlendirme için Bk. Mustafa Öztürk, *Meal Kültürümüz*, 2. Baskı (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011), 106.

⁵²Zülfikar Durmuş, "Muhammed Hamidullah'ın *Aziz Kur'an* Adlı Meali Üzerine Tetkikler", *Kur'an Mealleri Sempozyumu-II*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 2007), 78.

- Hilal Kaba, *Kur'ân-ı Kerîm'deki Rabbenâ Dua Ayetleri Türkçe Okunuşu ve Meâlî* (Denizli: Denizli Basımevi, 2011), 48 s.
- Mahmut Kısa, *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali Kısa Sureler* (Sivas: Es Form ofset, 2011: 187 s.
- Mehmet Âkif Ersoy, *Kur'an Meali*, Yayına Hazırlayanlar: Recep Şentürk-Asım Cüneyd Köksal (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2012), XXII+426 s.⁵³
- Mehmet Selim Yılmaz, *Fatiha-Bakara Âl-i İmran ve Nisa Surelerinin Tam Açıklamalı Mealleri*, (Ankara: Kalkan Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti., 2010), 480 s.
- Muhammed Recep Akkemik, *Fikhî Hükümlü İniş Sebepli Kelime Manalı Kur'an Meali Amme Cüzü* (Faruk Yayınları, 1995), 260 s.
- Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an Kısa Sûreler Gerekçeli Meal-Tefsir* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2010), 290 s.
- Necla Yasdıman, *Kur'ân Tahlili Arapça Gramer Işığında Sözlük-Meal-Tefsir* (İzmir: Anadolu Matbaacılık, 2006), 2 cilt.
- R. İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur'an İlk Mesajlar Nüzul Sırasına Göre İlk 37 Surenin Meal-Tefsiri* (İstanbul: İnşa Yayınları, 2011), 304 s.
- Ramazan Altay, *Kısa Sureler ve Günlük Dualar*, 1. Baskı (İstanbul: Işık Yayınları, 2013), 144 s.
- Semine Demirci-Senai Demirci, *Dua Ayetleri Meal/Açıklama/Esma-i Hüsnâ Yorumları* (İstanbul: Kızkulesi Yayıncılık, 2005), 576 s.
- Seyfi Yıldırım, *Yasin-i Şerif (Türkçe Açıklaması ve Meali)* (Ankara: Yücel Ofset, ts.), 104 s.
- Talât Koçyiğit-İsmail Cerrahoğlu, *Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri*, 3. Baskı (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1990) 2 cilt.⁵⁴
- Tekin Mihçı, *Namazda Okunacak Dua ve Zikirler Arapça Metni, Türkçe Okunuşu ve Türkçe Meali* (Konya: Kitapmatik Yayınları, 2014), 168 s.

⁵³ İç kapakta Kur'an Meali Fatiha Suresi-Berâe Süresi şeklinde yazmaktadır.

⁵⁴ Kitabın 1984 tarihli baskısının iç kapağında yer alan bilgiye göre "Din İşleri Yüksek Kurulunun 20. 1. 1983 tarih ve 9 sayılı kararıyla ilk defa 10 bin adet basılmıştır". Bu eserin ilk baskısı 1984 yılında gerçekleştirilmiştir. İsmail Cerrahoğlu'nun adı sadece 1. ciltte yer almaktadır. Söz konusu eser daha sonra Talât Koçyiğit (ö.1432/2011) tarafından tamamlanarak yedi cilt halinde yayımlanmıştır. Bk. Talât Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 7 cilt. 4225 s.

Kur'ân'ın tamamını değil de belli başlı kısımlarını ihtiva eden meâller vardır. Bunlara kısmî meâl adını verebiliriz. 1928-1950 yılları arasında sıklıkla karşılaştığımız kısmî meâller, günümüzde tam meâllere kıyasla büyük bir yekûn tutmamakla birlikte okuyucu bulabilmektedir. Bu meâllerde sadece tercüme değil kimisinde açıklama/tefsir, kimisinde fikhî bilgiler, kimisinde Kur'ân'ı asıl metninden okumakta zorluk çekenlere yardımcı olmak için Türkçe okunuş yer almaktadır. Kısmî meâller, genel olarak namazlarda okunan dua ve surelerle Yasin, Mülk, Nebe gibi belli başlı surelerin tercümelerini ihtiva etmektedir. Birkaç meâl yazarı istisna edilecek olursa, kısmî meâller genel itibariyle tercüme tekniği açısından ileri seviyede değildir. Bu meâllerin hazırlanmasındaki temel saik; halkın, ibadetlerini daha bilinçli yapmasına katkıda bulunmaktır. Ayrıca daha kullanışlı olduğu içindir ki bu tür meâllerin bazıları cep boy olarak basılmaktadır.

6. Kelime/Satır Arası Meâller

A. Aslan İtik, *Kur'an-ı Kerim Kelime Meali* (y.y. 2011), 1214 s.

Abdülvehhab Öztürk, *Satır Arası Kelime Kelime Kur'an-ı Kerim Meali* (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006), 2 cilt. 1227 s.

Ahmet Tekin, *Lügatli Tefsirî Meal Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru* (İstanbul: Kalam Yayınları, 2010), 674 s.

Burhan Orhan, *Arap ve Latin Harfleri İle Kelime Anamlı Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (İstanbul: Kitsan, 2005), 4 cilt. 2382 s.

Ebu'l-Ala Mevdudi, *Satır Arası Âyet Mealli Kur'ân-ı Kerîm*, Derleyen Mehmet Güneş (İstanbul: İnkılab Basım Yayın, 2008), 606 s.

Hace Ahmet Didin, *Kur'an-ı Kerim Alt Yazılı Renkli Kelime Meâli, İrab-i Kaide ve Belâgat Uygulamalı* (İstanbul: Rayiha Yayıncılık, 2005), 604 s.

Halil Uysal, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Anlamı ve Kelime Meali* (Konya: Kitap Kent, 2006. 624 s.

Halil Uysal, *Yâsin Tebâreke Amme Türkçe Anlamı ve Kelime Meali* (Konya: Kitap Kent Yayınları, 2002), 32 s.

Hamdi Aktaş, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Kelime Meali* (İstanbul: İpek Dağıtım, 2008), 2 cilt. 1121 s.

İmam İskender Ali Mihr, *Kelime Kelime Kur'ân Meâli* (Mihr Yayınları, 2000).

- Komisyon, *Kur'ân-ı Kerîm ve Muhtasar Kelime Meâli* (İstanbul: Hayrat Vakfı Yayınları, 2001), 604+8+77 s.
- Mahmut Kısa, *Kısa Sûreler Kelime Meali ve Tefsir* (İstanbul: Beka Yayınları, İstanbul 2010), 583 s.⁵⁵
- Mahmut Ustaosmanoğlu, *Kur'ân-ı Mübîn ve Kelime Mânâlı Meâl-i Âlisi* (İstanbul: Ahıska Yayınevi, 2011), 2 cilt.
- Medine Balcı, *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali* (İstanbul: Ebrar Yayınları, ts.), 2 cilt. 1237 s.⁵⁶
- Medine Balcı, *Yâsîn/Rahman, Vakıa, Mülk, Nebe ve Namaz Sureleri/Kelime Mealli Sureler* (İstanbul: Ebrar Yayınları, ts.), 50 s.
- Medine Balcı, *Fetih/Kehf, Secde, Duhan Sureleri/Kelime Mealli Sureler* (İstanbul: Ebrar Yayınları, ts.), 50 s.
- Mustafa İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an Kelime Meali* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012), 648 s.
- Necla Yasdıman, *30. Cüz Tahlili İ'rab (Kelime Analizi) Sözlük-Meal-Tefsir Arapça Gramer Özeti* (İzmir: NY Cemre Yayıncılık, 2008), 657 s.
- Necla Yasdıman, *Kur'ân Tahlili İ'rab (Kelime Analizi) Sözlük-Meal-Tefsir Arapça Gramer Özeti* (İzmir: Cemre Kitap Yayın Dağıtım, 2011-2013), 8 cilt.⁵⁷
- Necla Yasdıman, *Kur'an Ufku*, (İzmir: NY Cemre Yayıncılık, 2014), 3 cilt.
- Necla Yasdıman, *Kur'an'dan Seçme Sureler Kelime Analizi-Sözlük-Meal-Tefsir* (İzmir: Anadolu Yayınları, 2007), 538 s.

⁵⁵ Bu eserde, Fatıha, Bakara 1-5, Yasin Sûresi, Mücadele Sûresinden Nas Sûresine kadar ki Sûreler, seçme bazı ayet-i kerimeler ile Ezan ve namazda okunan çeşitli duaların kelime mealine yer verilmektedir.

⁵⁶ Bu eserde yazar, sadece ayetlerin altında kelimelerin Türkçe karşılığını vermiştir. Ayetlerin meâli ayrıca toplu olarak verilmemiştir. Bu Kelime Meal' den ancak Arapça cümle bilgisine sahip olanların istifade edebileceği belirtilmiştir. Kitabın sonuna "Cüzlere Göre Lügatçe" ilave edilmiştir. Bu başlık altında tefsir ve meâl talebelerinin zorluk çekecekleri düşünülen bazı kelimelerin Türkçe karşılıkları Mushaf tertibine göre açıklanmıştır. 20 Ekim 1993 tarihinde vefat eden Adalar (eski) Vaiz ve Müftüsü Mehmed Fahreddin Dinçkol'a ithaf edilen bu eserin pdf' sine <https://yadi.sk/i/BjFyGNio3KyzgE> adresinden ulaşılabilir. (28.11.2018).

⁵⁷ Kitabın 3. ve 5. ciltleri ile 1-2. ciltlerin birlikte yayımlanmış hali "Kur'ân Tahlili İ'rab (Kelime Analizi) Sözlük-Meal-Tefsir Arapça Gramer Özeti" ismiyle geçerken, 2. cildin müstakil olarak yayımlandığı kitabın ismi "Kur'ân Tahlili Arapça Gramer Sözlük-Meal-Tefsir" şeklindedir. 4-6-7 ve 8. ciltlerin tam ismi ise "Kur'ân Tahlili İ'rab (Kelime Analizi) Sözlük-Meal-Tefsir" şeklindedir.

Nusrettin Boleli-Niyazi Beki, *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Anlamlı Meal-i İcmali Kısa ve Öz Anlamı*, (İstanbul: Tenvir Neşriyat, 2002), 604+23 s.

Nusrettin Boleli-Niyazi Beki, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i İcmali* (İstanbul: Tenvir Neşriyat, 2012), 604 s.

Sıtkı Güllü, *Kelime Anlamlı Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım, 1999), 3 cilt.

Süleyman Ateş, *Kur'ân-ı Kerim ve Cümle Meali* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2002), 1057+ 28 s.

Tahsin Hakkı, *Satır Arası Âyet Meâlli Kur'ân-ı Kerîm* (İstanbul: İnkılab Basım Yayım, İstanbul 2008), 606 s.

Türkçe meâllerin ilk örnekleri arasında satır arası tercüme bulunmektedir. Nitekim yapılan araştırmalara göre 12-16. yüzyıllar arasında Kur'ân-ı Kerîm'in Doğu Türkçesiyle yazılmış sekiz adet tercümesi bulunmaktadır. Bu tercüme ya kelime kelime yapılan satır-altı tercüme, ya da metnin tercüme edilen kısmıyla ilgili geniş açıklamalar ve hikâyeler içeren tefsirli tercümelecilerdir.⁵⁸ Fakat uzun bir süre Türkçe satır arası meâli yazımına ara verilmiştir. 1990'lı yılların başında Medine Balcı'nın *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali* adlı eserinin yayımlanmasıyla birlikte satır arası meâller tekrar gündeme gelmiştir. Kelime meâllerinin 1990'lı yıllardan itibaren rağbet görmeye başlamasında Türkiye'de dinî yayınlara ve Arapça'ya karşı ilginin artmasının etkisi olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça öğrenme talebi ve halkın meâl üzerinden Kur'ân'ı anlama isteği, satır arası meâllere belli bir ivme kazandırmıştır. Söz konusu meâllere model olan kaynaklardan birisi de klasik dönemde yazılmış satır arası meâllerdir. Bu manada bir yazar, hazırlamış olduğu satır arası meâlinde kaynak olarak başta Muhammed bin Hamza (Molla Fenarî)'nin kelime anlamlı meâlini kullandığını belirtmektedir.⁵⁹ Günümüzdeki kelime meâllerinde genellikle ayetlerin kelime karşılığının yanı sıra toplu tercümesi de ayrıca verilmektedir.

⁵⁸ Mustafa Özkan, "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercümeleleri", *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*, ed. Bilal Gökçür v.dğr., (İstanbul: İlim Yayma Vakfı, 2010), 519 vb.

⁵⁹ Abdülvehhab Öztürk, *Satır Arası Kelime Kelime Kur'an-ı Kerim Meali*, (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006), Sunuş.

7. Konulu Meâller

Hikmet Taşkın, *Konularına Göre Kur'an-ı Kerim Meali Kur'an Bize Ne Diyor?* (İstanbul: Madve Yayınları, 1994), 711 s.

İsmet Özsevim, *Konularına Göre Kur'an Meâli* (y.y., 2006), 558 s.

M. Fuad Abdülbaki, *Mevzularına Göre Ayet-i Kerimeler ve Mealleri*, Çev. Bekir Karlığa, (İstanbul: Şamil Yayınları, 1988), 2 cilt. 1112 s.

Osman Nur, *Konularına Göre Kur'an'ın Türkçe Açıklaması* (İstanbul: Mat Kitap, 2015), 720 s.

Ömer Dumlu, *Konularına Göre Kur'an (Türkçe Meal)* (İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2003), 545 s.

Ömer Dumlu, *Konularına Göre Kur'an Çevirisi* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2008), 592 s.

Ömer Dumlu-Ziya Şen, *Konularına Göre Kur'an (Türkçe Meal)* (Tibyan Yayıncılık, 2011), 568 s.

Ömer Özsoy-İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an (Sistemik Kur'an Fihristi)* (Ankara: Fecr Yayınevi, 2005), XXIV+856 s.⁶⁰

Seyran Boran, *Kur'an Ayetleri Konulara Göre Derlenen ve Geniş Açıklamalara Yer Verilen* (İstanbul: Milena Kitap Yayınları, 2017), 800 s.

Sıtkı Güllü, *Konularına Göre Kur'an-ı Kerim Ayetleri*, (İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım, 2010), 6 cilt. 3410 s.

Konulu Kur'ân meâllerinin sayısı çok olmamakla beraber, 1980-2017 yılları arasında on civarına ulaşmıştır. Bunun muhtemel sebeplerinden bir tanesinin İslamî sahada araştırma yapanların sayısının artması olduğu söylenebilir. Dolayısıyla araştırmacılara kolaylık sağlamak için konulu meâl hazırlama ihtiyacı doğmuştur. Ne var ki internetin yaygınlık kazanmasıyla beraber, herhangi bir kelimenin/kavramın veya konunun Kur'ân'da geçip geçmediğini yahut nerede geçtiğini öğrenmek daha pratik bir yol olmuştur. Ayrıca konulu meâl hazırlamanın

---

⁶⁰ Bu çalışmada Hüseyin Atay'ın meâli kullanılmış ancak yazarlar tarafından çeviri metninde özellikle söz dizimi bakımından kısmî değişiklikler yapılmıştır. Bk. Ömer Özsoy-İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an (Sistemik Kur'an Fihristi)* (Ankara: Fecr Yayınevi, 2005), XXIII.

daha fazla bir çaba gerektirdiği bilinmektedir. Bütün bunlar konulu meâlleri bir nebze de olsa olumsuz etkilemiştir denebilir. Yayın ve baskı sayısı incelendiğinde Ömer Özsoy ile İlhami Güler'in birlikte hazırladıkları, *Konularına Göre Kur'an* adlı eserin en çok rağbet gören konulu meâl olduğu görülmektedir.⁶¹

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bilimsel çalışmaların iyice ivme kazandığı günümüzde her yıl çok sayıda eser yayımlanmakta ve bunların takip edilmesi de ayrı bir iş ve ihtiyaç olarak kendisini hissettirmektedir. Aynı durum meâl dünyası için de söz konusudur. İletişimin ve basım-yayım teknolojisinin gelişmesi bir yandan bazı kolaylıklar sunmakla beraber diğer taraftan aynı eserin farklı zamanlarda farklı tiplerde bazı değişikliklerle tekrar tekrar yayımlanması onların takibini, mukayesesini ve çeşitli farklarını tespit etmede bir takım müşkülleri beraberinde getirmektedir. Bu tür müşküllerin giderilmesi ve yapılacak çalışmalara yardımcı olması hasebiyle en azından belli başlı kütüphanelerde özel olarak bir meâl kitaplığının/bölümünün tesis edilmesi gereklidir. Piyasaya çıkan meâllerin temin edilmesiyle oluşturulacak bu kitaplık, araştırmacıların hizmetine sunulmalıdır.

Bibliyografya çalışmaları, yapılacak olan eksiklerin giderilmesine ve yazılacak yeni eserlerin bu çerçevede bir yol haritası belirlemesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda bibliyografyalar bir iletişim işlevi görmektedir. Bu çalışmaların çok geniş tarih aralıklarını kapsamasındansa belli tarih aralıklarına odaklanarak daha etraflı bilgiler ihtiva etmesi ve eserlerle ilgili kısa da olsa tanıtım yapması uygun olacaktır. Bu tanıtımlar için de ilgili eserin bizatihi araştırmacının elinde olması, sadece kütüphane kataloglarıyla ve yayınevlerinin internet üzerindeki tanıtım yazılarıyla sınırlı kalmaması önemlidir.

Mevcut meâller incelendiğinde bazı müelliflerin daha önce yazdıkları tefsirlerinin meâl kısmını müstakil bir meâl olarak takdim ettikleri görülmektedir. Yine bazı müellifler eserlerinin bir sonraki baskılarında muhtemelen meâllere olan talebin de etkisiyle zaman zaman isim değişikliğine gitmektedirler. Bunların bir kısmının bilinçli bir kısmının çok da dikkate alınmadan yapıldığı söylenebilir. Bu

⁶¹ Bu eser Haziran 2016 itibarıyla 20. baskısını yapmış durumdadır.

bakımdan daha sonra isim değişikliği ile yayımlanan meâllerin bir bölümünü ayrıca belirtmeye çalıştık.

Türkiye’de bir meâl dünyasının oluştuğunu, aralarında gerçekten kayda değer ciddi çalışmaların bulunduğunu müşahade etmek mümkündür. Meâl yazarları içerisinde, medrese ve ilahiyat eğitimi almış olanların yanı sıra edebiyatçı ve mühendis gibi başka mesleklerden olanlar da vardır. Genel itibariyle ilahiyatçı akademisyenlerin hazırladığı meâllerin daha ciddi ve başarılı olduğu iddia edilebilir.

Bazı meâl yazarları, eserlerinin önsözünde konuyla alakalı çeşitli değerlendirmeler yaparak eserlerinde ne gibi yenilikler getirdiklerini ifade etmektedirler. Aslında böylesi değerlendirmelerde bulunmak ve meâl çalışmalarında yeni hedefler belirlemek meâl faaliyetlerinin gelişimine önemli katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda müelliflerin öne sürdükleri bu görüşlerin, eserleri düzleminde ne oranda gerçekleştiğini izleme imkânı bulmaktayız.

1980-2017 yılları arasında yazılan meâllerde büyük bir çeşitlilik dikkat çekmektedir. Mushaf tertibine ve nüzul sırasına göre telif edilen meâllerin yanı sıra, kelime/satır arası meâller, konulu meâller, tercüme meâller, kısmî meâller, manzum meâller, gerekçeli meâller ve sadeleştirilmiş meâller bu cümledendir. Bilhassa Elmalılı’nın meâli üzerine o kadar çok sadeleştirme yapılmıştır ki sadece bu meâl üzerine ayrı bir bibliyografya hazırlansa yeridir. Ayrıca bilgisayar teknolojisinin ve yeni dijital imkânların kullanılmasıyla renkli baskılı ve hatta gül kokulu meâller piyasaya sunulmuş bunun yanı sıra sesli meâller de yapılmıştır. Mesela *Kur’an-ı Kerim Hatm-i Şerifi ve Türkçe Sesli Meali*⁶² bu türdendir.

Bu çalışmayı hazırlarken şunu gördük ki ülkemizde meâllere karşı gerçekten büyük bir talep ve ilgi vardır. Zira vasat sayılabilecek pek çok meâl dahi birkaç defa baskı yapmış ve sahaflarda bile eski baskı tarihli pek çok meâl satılır durumdadır. Anlaşılan eskiden her evde bir Mushaf bulunuyor iken şimdilerde artık evlerde aynı zamanda bir meâl de bulunabilmektedir.

1980’li yıllardaki gibi olmasa da devam eden gazete promosyonları cinsinden meâllerin, ya çok popüler olan bazı müelliflerin -Elmalılı (ö.1361/1942), Süleyman Ateş, Yaşar Nuri Öztürk gibi- ismine izafeten ya da çok defa hiçbir isim belirtmeden

⁶² Okuyanlar: Osman Şahin-Ahmet Karalı-Bünyamin Topçuoğlu-Metin Balcı-Ekrem Nalbant, Meal Seslendiren: Mehmet Emin Ay (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2008). 4 DVD; 12 cm çap + 1 kitapçık.

anonimmiş gibi piyasaya sunulduğu gözlenmektedir. Dikkat çeken hususlardan birisi de meâllerde gittikçe “açıklamalı”, “tefsirli”, “izahlı”, “gerekçeli” vb. ifadelerin yer almasıdır. Meâllerde böylesi isimlerin kullanılması salt Kur’ân tercümelerinin kifayetsizliğine de işaret etmektedir.

Meâl bibliyografyasının hazırlanmasında bir kitabın künyesinin tam olarak tespitiyle ilgili çeşitli problemlerle karşılaşmak da mümkündür. Şöyle ki, özellikle bir kısım meâllerde ana ismin yanında küçük puntolarla yazılan bazı ara isimler yer almaktadır. Ne var ki kitabın künyesi verilirken bazı kataloglar bunu ihmal etmekte ve zaman zaman bazı karışıklıklara sebebiyet verebilmektedir. Örneğin İsmail Kazdal’ın hazırladığı bir esere ait bilgiler, Milli Kütüphane kataloğunda “*Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meali: Kur’an Çevirilerinin Meali*, İstanbul: Kur’an Okulu, 2008. 489 s. ; 20 cm.” şeklinde yer alır. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı kataloğunda ise “*Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meali: Nüzul Sırasına Göre: Kur’an Çevirilerinin Meali*, Ankara: Kur’an Okulu Yayınları, 2008. 489 s. ; 20 cm.” şeklinde yer almakta; üstelik yayın evinin yeri birinde İstanbul diğeri Ankara şeklinde verilmektedir. Bu durum bizlere araştırmacıların daha dikkatli olması gerektiğini de göstermektedir. Böylesi bir sorunu aşmak için şu hususlara dikkat edilmelidir: Kütüphane katalogları günümüz teknolojisinden faydalanılarak hazırlanmalıdır. Herhangi bir eserin künyesine ilişkin yazılı malumatının yanı sıra dış ve iç kapağı, yayın bilgisinin yer aldığı sayfa, son sayfa, içindekiler kısmı ve numune olmak üzere birkaç sayfanın görseli de ilave edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abay, Muhammet. "Türkçedeki Kur'an Meallerinin Tarihi ve Kronolojik Bibliyografyası". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 10/19-20 (2012): 231-301.
- Akdemir, Salih. *Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleleri (Eleştirel Bir Yaklaşım)*. Ankara: Akid Yayıncılık, 1989.
- Akdemir, Salih. *Son Çağrı Kur'an*, 3. Baskı. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Aydar, Hidayet. "Türklerde Kur'an Çalışmaları". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1999): 159-235.
- Cündioğlu, Düccane. "Matbu Türkçe Kur'an Çevirileri ve Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu". 2. *Kur'an Sempozyumu*. 157-237. Ankara: Bilgi Vakfı, 1996.
- Durmuş, Zülfişar. "Muhammed Hamidullah'ın *Aziz Kur'an* Adlı Meali Üzerine Tetkikler", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*. 2 cilt. 2:69-85. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- <http://katalog.istanbul.edu.tr> (24. 08. 2017; 11. 09. 2018).
- <http://ktp.isam.org.tr/> (07. 09. 2017; 10. 09. 2018).
- <http://kutuphane.ilahiyat.omu.edu.tr/>(23. 08. 2017).
- <http://www.kibo.com.tr/kibokatalog> (24. 08. 2017).
- <http://www.kitapyurdu.com/> (01. 07. 2017)
- <https://kasif.mkutup.gov.tr/> (22. 08. 2017).
- <https://www.nadirkitap.com/> (07. 09. 2017; 12. 09. 2018).
- İslamoğlu, Mustafa. *Hayat Kitâbı Kur'ân Gerekçeli Meâl-Tefsir*, 3. Baskı. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2009.
- Özkan, Mustafa. "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercümeleleri", *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*. Ed. Bilal Gökür v.dğr. 517-558. İstanbul: İlim Yayıma Vakfı, 2010.
- Öztürk, Abdülvehhab. *Satır Arası Kelime Kelime Kur'an-ı Kerim Meali*. 2 cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006.
- Öztürk, Mustafa. *Meal Kültürümüz*, 2. Baskı. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011.
- Sülün, Murat. *Türk Toplumunun Kur'an Kültürü*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, 10. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Uysal, Halil. "Cumhuriyet Dönemi Kur'an Araştırmaları", *Makâlât* 1 (1999): 199-263.